

سازندگان جہک ان ایرانی-اسلامی

... ویلیام چیتیک ...

ابن عربی وارث انبیا

قاسم کوهدار

فهرست مطالب

۱۳	پیشگفتار مترجم
۱۹	مقدمه
۲۳	زندگی ابن عربی
۳۱	۱ میراث محمدی
۳۳	میراث
۳۵	گشایش
۳۶	خاتم محمدی
۳۸	قرائت قرآن
۳۸	خداشناسی
۴۱	خودشناسی
۴۳	ملک وسیع خدا
۴۴	وارث
۴۹	۲ عاشق خدا
۵۲	تخلق به اسماء الله
۵۴	صورت الهی و انسانی
۵۵	عشق ناقص

۵۹	۳ مبانی الهی عشق
۶۰	وجود
۶۲	معشوق درکتم عدم است
۶۵	اعیان
۶۷	پیدایش عشق
۷۰	عرش عشق
۷۱	عشق انسانی
۷۲	سعادت
۷۴	فقر
۷۶	کمال
۷۹	۴ کیهان شناسی ذکر
۷۹	ذکر
۸۱	نبوت
۸۴	کتاب نفس
۸۵	نفس الرحمن
۸۸	معرفت اسماء
۸۹	جامعیت
۹۰	نیل به مقام آدمیت
۹۲	بنده کامل
۹۴	خانه خدا
۹۷	۵ علم و تحقق
۹۸	علم
۱۰۰	نفع
۱۰۲	صورت خدا

۱۰۴	علم قابل اعتماد
۱۰۶	تقلید
۱۰۷	تحقق
۱۰۹	دوپهلویی خلقت
۱۱۱	ادای حق موجودات
۱۱۳	حقوق خدا و انسان
۱۱۴	حق نفس
۱۱۷	۶ زمان، مکان و عینیت معیارهای اخلاقی
۱۱۷	روش شناسی تحقق
۱۲۱	زمان و مکان
۱۲۲	مکان
۱۲۳	زمان
۱۲۴	ابدیت
۱۲۷	تحول دائم
۱۲۸	اخلاق
۱۳۰	گمشده در جهان
۱۳۳	۷ بینابین
۱۳۴	نسبیت
۱۳۶	جهان بینی برزخیت
۱۳۸	خیال کیهانی
۱۴۰	نفس
۱۴۱	منشاء نفس
۱۴۳	منازعات
۱۴۵	خدایان عقیده

۸ تجلی خیال مفصل ۱۴۹
 خودآگاهی ۱۵۱
 مرگ ۱۵۳
 عشق ۱۵۴

۹ علم تفسیر رحمت ۱۵۷
 تفسیر قرآن ۱۵۸
 حسن ظن نسبت به خدا ۱۶۰
 بازگشت به خدای رحمان ۱۶۳
 رحمت وجود ۱۶۵
 تقدم رحمت ۱۶۷
 بندگی ذاتی ۱۷۰
 فطرت ۱۷۲
 عذاب شیرین ۱۷۴
 تنوع مزاجی ۱۷۸
 تسلیم ۱۷۹

نمایه ۱۸۵

پیشگفتار مترجم

ابن عربی از عرفای برجسته و به نظر عده بسیاری بزرگترین عارف جهان اسلام و پدر عرفان نظری است. دغدغه اصلی او شناخت انسان و عالم وجود است. او تلاش می‌کند سطح اندیشه و آگاهی را به پایه‌ای برساند تا آدمی حقیقت را همان‌گونه که هست مشاهده و تجربه نماید. منظومه فکری او بر مکاشفات الهی و قوه شگفت‌انگیز خیال استوار است. این مکاشفات بسیار بنیادین و دیرپاب ولی به غایت جذاب است. او پیوندی را میان حق و خلق کشف می‌کند که بر عشق، محبت و رحمت مبتنی است. افق‌های بلندی که این اندیشه‌های دینی و عرفانی به روی انسان می‌گشاید به قدری بدیع و قابل تأمل است که پیوسته آنها را در معرض نقد و بررسی قرار داده و موضع‌گیری‌های مختلف و گاه متعارض را موجب شده است. به نظر عده زیادی از اندیشمندان ابن عربی اندیشه‌های عرفانی را به نقطه‌ای رساند که پس از او کسی بالاتر از آن نگفته است به همین دلیل او را شیخ اکبر و محی‌الدین نامیده‌اند.

از سوی دیگر شدیدترین حملات و انتقادات هم علیه او بوده است به گونه‌ای که او را مرتد، التقاطی، اباحی مذهب و بالاتر از همه ممیت‌الدین دانسته‌اند. عمده انتقادات متوجه نظریه وحدت وجود است. منتقدان یکی پنداشتن وجود و خدا را خلاف دین می‌دانند و می‌گویند خالق و مخلوق دو چیز مجزی است که هر دو وجود دارند آنان کثیر بودن واحد و واحد بودن کثیر را غیر ممکن می‌دانند و معتقدند

که نظریه وحدت وجود بر دلایل فیلسوفان ملحد استوار بوده و اساساً منشاء اندیشه‌های ابن عربی غیراسلامی است. ادعای ابن عربی به این که خاتم اولیاء محمدی است و ولایت برتر از نبوت است به مذاق آنها خوش نمی‌آید. آنان برخی تفسیرها و تأویلات ایشان مانند تفسیر او درباره عذاب جهنم و پایان‌پذیری آن و نیز دیدگاه او درباره ماهیت بت‌پرستی را نمی‌پذیرند و نسبت به فراگیر بودن رحمت الهی خوش بین نیستند و به طور کلی آموزه‌های ابن عربی را موجب سست شدن ایمان و اعتقاد اسلامی و نوعی نسبی‌گرایی می‌دانند.

علیرغم همه این انتقادات تأثیرات ابن عربی در تمام مناطق اسلامی گسترده و پرهیجان بوده و این تأثیرات از حوزه تصوف فراتر رفته و تا محافل علمی و کلامی امتداد یافته است به طوری که امروزه بسیاری از روشنفکران، نخبگان، دانشمندان و متفکران، در مکتب ابن عربی به جست‌وجوی پاسخ برای نیازهای فکری خود برآمده‌اند و اندیشه‌های شهودی ابن عربی به میزان قابل توجهی جایگزین افکار فلسفی و کلامی شده است. این گرایش در جامعه امروز ایران خصوصاً در میان جامعه علمی و دانشگاهی هم احساس می‌شود و به همین رو اندیشمندان ما باید با رعایت انصاف و بی‌طرفی اندیشه‌های این عارف بزرگ را مطالعه و به مردم معرفی نمایند.

اندیشه‌های ابن عربی در قرن ۱۹ و ۲۰ در غرب هم طرفدارانی یافته است و عده‌ای از متفکران و پژوهشگران جهان غرب به طور جدی به تحقیق و بررسی پیرامون آثار و اندیشه‌های او پرداخته‌اند و بیش از پیش موجب معرفی اندیشه‌های این متفکر بزرگ به مسلمانان و غیر مسلمانان شده‌اند.

در سال‌های اخیر با مطرح شدن مباحثی چون پلورالیسم در حوزه فلسفه دین، عرفان به طور عام و عرفان ابن عربی به طور خاص مورد توجه بیشتری قرار گرفته است با این ادعا که ابن عربی بیشترین سخن را در باب پلورالیسم دینی و مخالفت با حصرگرایی دارد.

بحث تجربه دینی نیز یکی از مباحثی است که در یکی دو قرن اخیر با گسترش نگاه‌های برون‌دینی به دین از اهمیت خاصی برخوردار گشته و در حوزه‌هایی چون

روان‌شناسی دین، فلسفه دین و پدیدارشناسی دین مطرح شده است. برخی تجربه دینی را با تجربه عرفانی یکی دانسته و حتی تجربه نبوی را نیز نوعی از تجربه دینی و عرفانی قلمداد کرده‌اند و از این منظر آموزه‌های ابن عربی را مورد توجه و بررسی قرار داده‌اند.

در دهه‌های اخیر محققانی مانند هانری کربن و توشیهیکو ایزوتسو اهمیت فوق‌العاده آثار ابن عربی را تشخیص داده و تلاش فراوانی کرده‌اند تا نسبت مفاهیم مطرح شده از سوی او را با اندیشه بشر به طور عام ترسیم نمایند. کسان دیگر نیز هم چون کلود عداس، هیرتن استین و میشل خوتکیوتچ به معرفی برخی جنبه‌های شخصیتی و تعالیم او پرداخته‌اند. در این میان یکی از پژوهشگران برجسته پروفیسور ویلیام چیتیک است. وی متولد کانتینگ در آمریکا بوده و دکتری ادبیات فارسی خود را در دانشگاه تهران زیر نظر سید حسین نصر دریافت کرده است. او به مدت سی سال از ویرایشگران دانشنامه ایرانیکا بوده و هم‌کنون استاد دانشگاه استونی بروک نیویورک می‌باشد.

ویلیام چیتیک دهها اثر ارزنده در حوزه عرفان اسلامی و عرفان ابن عربی از خود به جا گذاشته که تعدادی از آنها به فارسی ترجمه شده است از جمله این آثار می‌توان به کتاب عوالم خیال ترجمه قاسم کاکائی، درآمدی به تصوف ترجمه محمدرضا رجبی، درآمدی بر تصوف و عرفان اسلامی ترجمه جلیل پروین و شرح سرفصل‌های فصوص الحکم ترجمه حسین مریدی اشاره کرد. کتاب *Ibn'Arabi Heir to the prophets* که در اینجا با عنوان ابن عربی وارث پیامبران ترجمه می‌شود دارای ۹ فصل و ۱۵۲ صفحه می‌باشد. این کتاب علیرغم مختصر بودنش یک دوره تقریباً کامل و تحلیلی از جهان بینی ابن عربی و اصول دین از دیدگاه او را ارائه می‌کند که شامل توحید، نبوت و معاد است. وحدت وجود، نظریه تجلی و خیال، تأکید بر کشف و شهود و نقش و جایگاه لطف و گشایش الهی در معرفت حق، ضرورت نگاه از دو منظر تنزیه و تشبیه، یگانگی شهود و وجود، نسبت معرفت، نقش بنیادین عشق، ذکر و رحمت در تکوین و بقای عالم وجود، ولایت و خلافت الهی و انسان کامل از مباحث عمده این کتاب می‌باشد.

ترجمه این اثر و تحقیق پیرامون آن از دو جهت واجد ارزش و اهمیت است؛

اول از این جهت که بررسی و مطالعه افکار و اندیشه‌های اندیشمندان چون ابن عربی می‌تواند گره‌گشای بسیاری از ابهامات اساسی و بنیادین بشر در شناخت حقیقت باشد. نسل امروز که خود را در میان انبوهی از مطالب و اطلاعات و دست‌ساخته‌های خود می‌بیند بیش از گذشته به شناخت حقیقت و هویت خود نیاز دارد. مدیریت جوامع پیچیده امروزی بدون داشتن جهان‌بینی کارآمد و فراگیر الهی و براساس منافع و تنگ‌نظری‌های شخصی و گروهی و غیرانسان‌دوستانه خسارت‌های زیادی در عرصه‌های سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی و دینی ایجاد کرده است. افکار و اندیشه‌های ابن عربی الهی، عام، فراگیر و بشردوستانه است و می‌تواند در مدیریت زندگی فردی و اجتماعی بشر تأثیرات مثبتی داشته باشد.

اهمیت دیگر ترجمه این اثر به جایگاه برجسته مؤلف آن مربوط می‌شود و یلیام چیتیک از اندیشمندان است که مدت زیادی از عمر خویش را صرف پژوهش عرفان ابن عربی و دیدگاه‌های او کرده است. تحصیلات و تحقیقات نسبتاً طولانی او در ایران و دقت نظر، پشتکار و مطالعات وسیع امکان پرداختن به این کار مهم را به او داده است. نکته قابل توجه در تحقیقات این محقق برجسته این است که او برخلاف بسیاری از پژوهشگران خارجی و داخلی که بیشتر وقت خود را بر کتاب فصوص الحکم گذاشته‌اند به تحقیق وسیع پیرامون کتاب عظیم فتوحات المکیه پرداخته است.

از طرفی امتیاز و یلیام چیتیک این است که او مسائل و معضلات فکری امروز دنیا را بهتر می‌شناسد و می‌تواند پرسش‌هایی را از ابن عربی بپرسد که متفکران امروز بیشتر با آن مواجه‌اند و در نتیجه می‌تواند پاسخ‌های کارسازتری از او دریافت نماید.

در اینجا لازم است به چند نکته درباره ترجمه این متن اشاره شود؛

۱. مؤلف در این کتاب بیش از ۱۲۲ مورد نقل قول مستقیم از کتاب فتوحات المکیه دارد. تمامی این استنادات با مراجعه به متن اصلی مورد دقت و بازبینی قرار گرفته و با ترجمه انگلیسی تطبیق داده شده است و متن عربی در ذیل هر کدام از صفحات عیناً درج گردیده تا خواننده اطمینان بیشتری از صحت ترجمه حاصل نماید. متن عربی آیات و احادیث مورد استناد هم حتی الامکان با ذکر منبع در پاورقی آمده است.

۲. برای ایضاح مطلب گاهی یک یا چند کلمه به متن مؤلف اضافه شده است. این کلمات در داخل { } قرار گرفته‌اند.

۳. معادل انگلیسی برخی لغات و اصطلاحات عرفانی در ذیل هر کدام از صفحات عیناً درج شده است.

۴. معادل هجری سال‌های میلادی پس از تاریخ‌های میلادی در داخل پرانتز ذکر شده است.